

KHÓ KHĂN TÂM LÝ TRONG HỌC TẬP CỦA HỌC SINH LỚP 1

Vũ Ngọc Hà
Viện Tâm lý học.

Nguyễn Thị Thu
Đại học Sư phạm Hà Nội.

1. Đặt vấn đề

Từ mẫu giáo lên lớp 1 là một *bước ngoặt* trong cuộc đời của trẻ. Nếu như ở mẫu giáo hoạt động vui chơi là hoạt động chủ đạo thì lứa tuổi học sinh tiểu học hoạt động học tập là hoạt động chủ đạo. Quá trình chuyển đổi hoạt động chủ đạo sẽ gây cho trẻ rất nhiều khó khăn. Ví dụ: khó khăn về mặt sinh học, về các quan hệ xã hội ... trong đó có những khó khăn về tâm lý. Hoạt động chủ đạo sẽ quyết định những nét tâm lý đặc trưng nhất của lứa tuổi học sinh tiểu học (cấu tạo tâm lý mới). Nếu như hoạt động học tập diễn ra tốt đẹp thì kéo theo sự phát triển tâm lý của trẻ cũng đúng hướng, và ngược lại. Vì vậy, nếu nắm được những khó khăn tâm lý của trẻ và có biện pháp giúp trẻ khắc phục thì trẻ sẽ thích nghi với hoạt động học tập tốt hơn, tiếp thu sự giáo dục được thuận lợi hơn. Từ đó giúp trẻ đạt kết quả cao trong hoạt động học tập và phát triển tốt tâm lý, cũng như nhân cách của trẻ.

2. Phương pháp nghiên cứu

Sử dụng các phương pháp nghiên cứu như phỏng vấn bằng bảng hỏi, quan sát, điều tra viết, thực nghiệm, toán thống kê xử lý kết quả nghiên cứu v.v... Trong đó phương pháp *phỏng vấn bằng bảng hỏi* là phương pháp chủ yếu. Vì trẻ lớp 1 chưa tự làm được phiếu, cho nên chúng tôi tiến hành phỏng vấn trực tiếp từng học sinh theo các câu hỏi trong phiếu. Các phương án trả lời được cho điểm theo mức 3-2-1 tương ứng với các mức độ "Thường xuyên", "Đôi khi", "Không bao giờ".

3. Khách thể nghiên cứu

57 học sinh lớp 1 thuộc hai trường tiểu học Quan Hoa (Hà Nội) và tiểu học Ngọc Trạo (Thanh Hoá) và 23 giáo viên tiểu học thuộc 2 trường trên.

4. Kết quả nghiên cứu

4.1. Khó khăn tâm lý trong hoạt động học tập của học sinh lớp 1

Khó khăn tâm lý là những trở ngại (cản trở, ngăn cản) tâm lý.

Khó khăn tâm lý trong hoạt động học tập là những yếu tố tâm lý cản trở/ngăn cản hoạt động học tập, làm cho học sinh khó thích nghi với hoạt động học tập, kết quả học tập không được tốt.

Để tìm hiểu khó khăn tâm lý trong hoạt động học tập của học sinh lớp 1, chúng tôi tiến hành phỏng vấn 57 học sinh lớp 1. Kết quả thu được như sau:

Bảng 1: Khó khăn tâm lý trong hoạt động học tập của học sinh lớp 1

(Theo trả lời của học sinh lớp 1)

TT	Khó khăn	Thường xuyên		Thỉnh thoảng		Không bao giờ		Σ	$\bar{X}$	T B
		SL	%	SL	%	SL	%			
1	Khó khăn trong việc thực hiện nội quy học tập	15	26,32	34	59,65	8	14,03	121	2,12	5
2	Khả năng điều khiển các hoạt động tâm lý của bản thân còn kém	19	33,33	26	45,61	12	21,05	121	2,12	5
3	Khó khăn trong khi chuyển trạng thái hoạt động từ chơi sang học	4	7,02	21	36,84	32	56,14	86	1,51	15
4	Phải làm quen với phương pháp học tập	20	35,08	18	31,59	19	33,33	115	2,02	9
5	Khó khăn khi phải học nhiều môn khác nhau	21	36,84	27	47,37	9	15,79	126	2,21	3
6	Phải tiếp thu kiến thức mới trừu tượng	12	21,05	30	52,63	15	26,32	111	1,95	10
7	Lượng kiến thức trong SGK mới nhiều hơn, khó hơn	13	22,8	15	26,32	29	50,88	98	1,72	13
8	Phải làm những công việc khéo léo và đòi hỏi sự tập trung cao	20	35,08	27	47,37	10	17,55	124	2,18	4
9	Trẻ không thích học	18	31,58	23	40,35	16	28,07	116	2,04	8
10	Trẻ khó khăn trong cách phân bố thời gian học tập	14	24,56	26	45,61	17	29,83	111	1,95	10
11	Trẻ khó khăn trong cách đánh giá nhận xét	19	33,33	23	40,35	15	26,32	118	2,07	7
12	Khó khăn trong cách thức học tập	23	40,35	26	45,61	8	14,04	129	2,26	2
13	Trẻ gặp khó khăn trong quan hệ với cô giáo	11	19,29	24	42,11	22	38,6	103	1,81	12
14	Trẻ gặp khó khăn trong quan hệ với bạn bè	2	3,51	28	49,12	27	47,37	89	1,56	14
15	Trẻ phải đóng vai trò và nghĩa vụ mới trong gia đình	25	43,86	26	45,61	6	10,53	133	2,33	1

Nhận xét:

Nhìn vào bảng 1 ta thấy khó khăn tâm lý trong hoạt động học tập của học sinh lớp 1 nhiều, đa dạng và không đồng đều với điểm trung bình từ $1,51 < \bar{X} < 2,33$. Có những khó khăn luôn diễn ra, có những khó khăn thỉnh thoảng mới diễn ra, mức độ cụ thể của các khó khăn là:

Học sinh lớp 1 gặp khó khăn nhất khi "Trẻ phải đóng vai trò nghĩa vụ mới trong gia đình" xếp bậc nhất ($\bar{X} = 2,33$). "Khó khăn trong cách thức học tập" xếp ở bậc thứ hai ($\bar{X} = 2,26$). Khó khăn "Trẻ phải học nhiều môn học khác nhau" xếp bậc thứ ba ($\bar{X} = 2,21$) v.v... Và xếp cuối cùng trong 15 khó khăn là "Khó khăn chuyển trạng thái hoạt động từ chơi sang học" ($\bar{X} = 1,51$).

4.2. Biểu hiện của khó khăn tâm lý trong hoạt động học tập của học sinh lớp 1

Để tìm hiểu biểu hiện của những khó khăn tâm lý trong hoạt động học tập ở trẻ lớp 1, chúng tôi đã tiến hành điều tra trên 23 giáo viên tiểu học. Tương ứng với mỗi khó khăn tâm lý trong hoạt động học tập của học sinh lớp 1, chúng tôi liệt kê một số biểu hiện và đề nghị giáo viên đánh dấu vào các mức độ "Thường xuyên", "Đôi khi", "Không bao giờ". Sau đó chúng tôi cho điểm theo mức là 3-2-1 và kết quả thu được thể hiện ở bảng 2.

Bảng 2: Biểu hiện của khó khăn tâm lý trong hoạt động học tập của học sinh lớp 1
(Theo đánh giá của giáo viên)

T	Biểu hiện	Mức độ	Σ	$\bar{X}$	T B
1	Vi phạm nội quy học tập: đi học muộn, nói chuyện trong giờ,...		53	2,12	6
2	Quên không làm bài tập cô giáo giao		56	2,24	2
3	Khó tập trung chú ý trong giờ học		47	1,88	14
4	Chưa có phương pháp học tập phù hợp, hiệu quả		54	2,16	4
5	Học không đồng đều (học lệch)		50	2,0	12
6	Không hiểu bài, không làm được bài khó		53	2,12	6
7	Không thích đi học		53	2,12	6
8	Làm việc chổng chán		55	2,2	3
9	Tỏ ra chủ quan, tự cao trong giờ học		40	1,6	15
10	Thụ động trong học tập, phụ thuộc vào bạn bè, giáo viên		50	2,0	12
11	Phân bố thời gian học tập và vui chơi chưa hợp lý (hoặc quá ít hoặc quá nhiều)		60	2,4	1
12	Không tự giác học bài		51	2,04	10
13	Lo sợ khi giáo viên kiểm tra bài cũ		51	2,04	10
14	Hợp tác nhóm trong học tập còn kém		52	2,08	9
15	Không dám nói với bố mẹ về điểm kém hoặc những vi phạm, khuyết điểm ở trường		54	2,16	4

Nhận xét:

Khó khăn tâm lý trong hoạt động học tập của học sinh lớp 1 được biểu hiện ở tất cả các mặt trong hoạt động học tập, mỗi biểu hiện có tần số xuất hiện khác nhau và xếp theo hệ thống thứ bậc. Cụ thể:

- Biểu hiện thường thấy nhất ở học sinh là "Phân bố thời gian học tập và vui chơi chưa hợp lý (hoặc quá ít hoặc quá nhiều)", xếp thứ bậc 1 ($\bar{X} = 2,4$).

- Ở vị trí cuối cùng - thứ 15 ($\bar{X}=1,6$) là biểu hiện của khó khăn "Tỏ ra chủ quan, tự cao trong giờ học". Chỉ có 4,34% giáo viên cho rằng học sinh "thường xuyên" có biểu hiện này, 43,47% giáo viên trả lời "thỉnh thoảng" và 52,17% cho rằng "không bao giờ" có biểu hiện này.

So sánh bảng 1 và bảng 2 ta thấy có những chênh lệch trong ý kiến của giáo viên và học sinh về cùng một khó khăn. Ví dụ như "Trẻ khó khăn trong việc phân bố thời gian học tập" ở học sinh xếp thứ 10 còn theo đánh giá của giáo viên biểu hiện "Phân bố thời gian học tập và vui chơi chưa hợp lý (hoặc quá ít hoặc quá nhiều)" xếp thứ 1. Hoặc khó khăn "Khi phải học nhiều môn học khác nhau" ở học sinh xếp thứ 3 còn những biểu hiện "Học không đồng đều (học lệch)" được giáo viên xếp ở vị trí thứ 12.

Như vậy, những biểu hiện của khó khăn trong hoạt động học tập của học sinh lớp 1 rất phong phú và có mức độ biểu hiện khác nhau.

Vậy những nguyên nhân nào dẫn đến những khó khăn tâm lý trong hoạt động học tập của học sinh lớp 1?

4.3. Những nguyên nhân dẫn đến khó khăn tâm lý trong hoạt động học tập của học sinh lớp 1

Tìm hiểu về nguyên nhân dẫn đến khó khăn tâm lý trong hoạt động học tập của học sinh lớp 1, chúng tôi tiến hành điều tra trên 23 giáo viên, kết quả thu được như sau:

+ Nguyên nhân chủ quan

Bảng 4: Nguyên nhân chủ quan dẫn đến khó khăn tâm lý trong hoạt động học tập của học sinh lớp 1

(Theo đánh giá của giáo viên)

TT	Mức độ ảnh hưởng Nguyên nhân	Nhiều		Ít		Không		Σ	$\bar{X}$	T B
		S L	%	S L	%	S L	%			
1	Trẻ chưa hiểu rõ nội quy học tập cần phải làm gì? làm như thế nào? làm để làm gì	9	39,13	12	52,17	2	8,7	53	2,3	2
2	Trẻ không được chuẩn bị tâm lý sẵn sàng đi học	7	30,43	9	39,13	7	30,43	46	2,0	7
3	Trẻ chưa hình thành được cách thức học tập khoa học, có hiệu quả	12	52,17	10	43,49	1	4,34	57	2,49	1

4	Trẻ chưa có ý thức tự giác, tích cực trong học tập	7	30,43	13	56,52	3	13,05	50	2,17	4
5	Trẻ chưa "tìm thấy" hứng thú trong học tập	9	39,13	11	47,82	3	13,05	52	2,26	3
6	Do tính cách của trẻ (nhút nhát, không tự tin, sống khép mình)	5	21,74	16	69,56	2	8,7	49	2,13	5
7	Do trẻ chưa đủ tuổi đến trường (thiếu tháng)	7	30,43	11	47,82	5	21,74	48	2,09	6
8	Do trí tuệ của trẻ phát triển không bình thường (trẻ mắc một số bệnh bẩm sinh)	3	13,05	12	52,17	8	34,78	41	1,78	8

Nhận xét:

Tám nguyên nhân chủ quan mà chúng tôi thống kê được giáo viên đánh giá ở thứ bậc khác nhau. Ví dụ:

- Nguyên nhân "Trẻ chưa hình thành được cách thức học tập khoa học có hiệu quả" được xếp ở thứ bậc cao nhất 1/8 với $\bar{X} = 2,49$. Trong số 23 giáo viên được hỏi có 52,17% số giáo viên cho rằng đây là nguyên nhân ảnh hưởng nhiều, 43,49% cho rằng ít ảnh hưởng và chỉ có 4,3% cho rằng không ảnh hưởng.

- Nguyên nhân "Do trẻ mắc một số bệnh tâm lý" xếp ở vị trí thứ 8 với $\bar{X} = 1,78$.

+ Nguyên nhân khách quan

Bảng 5: Những nguyên nhân khách quan dẫn đến khó khăn tâm lý trong hoạt động học tập của học sinh lớp 1
(Theo đánh giá của giáo viên)

TT	Mức độ ảnh hưởng Nguyên nhân	Nhiều		Ít		Không		Σ	$\bar{X}$	T B
		S L	%	S L	%	S L	%			
1	Gia đình không chuẩn bị chu đáo cho trẻ trước khi đi học (về tâm lý, về kiến thức)	10	43,49	7	30,43	6	26,08	50	2,17	5
2	Gia đình quan tâm không đúng mức tới việc học của trẻ (hoặc quá quan tâm, hoặc quá thờ ơ, bỏ mặc trẻ)	11	47,83	9	39,13	3	13,04	54	2,35	4
3	Gia đình đòi hỏi quá cao về kết quả học tập của trẻ mà không động viên khích lệ trẻ trong học tập	15	65,22	3	13,04	5	21,74	56	2,44	2
4	Môi trường gia đình không thuận lợi (mối quan hệ giữa cha mẹ và học sinh căng thẳng, kinh tế khó khăn...)	10	43,49	12	52,17	1	4,34	55	2,39	3
5	Gia đình không tạo điều kiện nhiều cho trẻ giao tiếp với bên ngoài	6	26,08	13	56,53	4	17,39	48	2,09	6
6	Cách dạy của giáo viên chưa phù hợp với từng đối tượng học sinh	7	30,44	11	47,83	5	21,74	48	2,09	6
7	Giáo viên ít động viên khuyến khích các em trong học tập	6	26,08	12	52,17	5	21,74	47	2,04	8

8	Giáo viên luôn là người kiểm tra đánh giá mọi công việc của trẻ nhưng không phù hợp với trẻ	14	60,87	6	26,08	3	13,04	57	2,49	1
9	Việc kiểm tra, đánh giá của giáo viên chưa công bằng, chính xác	6	26,08	6	26,08	11	47,83	41	1,78	12
10	Giáo viên chưa sử dụng hiệu quả đồ dùng dạy học	4	17,39	12	52,17	7	30,44	43	1,87	10
11	Giáo viên chưa tạo cơ hội kết bạn cho học sinh	2	8,7	13	56,52	8	34,78	40	1,78	13
12	Nội dung học tập nhiều, khô khan, trừu tượng	9	39,12	6	26,08	8	34,78	47	2,04	8
13	Nhà trường chưa trang bị tốt đồ dùng dạy học	7	30,44	7	30,44	9	39,12	43	1,87	10

Nhận xét:

Nhìn vào bảng 5 ta thấy có nhiều nguyên nhân khách quan gây nên khó khăn tâm lý cho hoạt động học tập và xếp thành thứ bậc theo các mức độ ảnh hưởng.

Ảnh hưởng nhiều nhất là do "Giáo viên luôn kiểm tra, đánh giá mọi công việc của trẻ nhưng không phù hợp với trẻ" với $\bar{X} = 2,49$, xếp bậc 1; ảnh hưởng ít nhất "Do giáo viên chưa tạo cơ hội kết bạn cho học sinh" với $\bar{X} = 1,74$ xếp thứ 13.

Như vậy, các nguyên nhân khách quan gây nên khó khăn tâm lý của trẻ lớp 1 có mức độ ảnh hưởng không đều nhau.

Kết luận

Học sinh lớp 1 khi tiến hành hoạt động học tập đều gặp phải khó khăn tâm lý và khó khăn diễn ra ở nhiều mặt, trong đó thực hiện "Nghĩa vụ mới với gia đình" là khó khăn nhất và "Khó khăn khi làm chủ bản thân mình của trẻ trong học tập" ở vị trí ít khó khăn hơn cả.

Khó khăn tâm lý trong hoạt động học tập của học sinh lớp 1 do nhiều nguyên nhân chủ quan và khách quan khác nhau, mức độ ảnh hưởng của hai nhóm nguyên nhân là tương đương nhau, sự chênh lệch không đáng kể.

Nâng cao hơn nữa quan hệ giữa giáo viên với học sinh, khắc phục những khó khăn trong mối quan hệ giữa cô và trò, tăng cường sự phối hợp giữa gia đình và nhà trường, tôn trọng nhân cách của học sinh, động viên khuyến khích các em trong quá trình học tập... là con đường tốt nhất để khắc phục khó khăn tâm lý cho học sinh lớp 1 trong hoạt động học tập.